

ПОХОДЖЕННЯ НАЗВИ УКРАЇНА, РУСЬ.

План:

1. Походження назви Русь. Привласнення назви та історії Московською державою.
2. Походження назви «Україна», закріплення етноніму у якості назви нації та держави.
3. Імперська географія: Малоросія, Новоросія, «Юго-Западный край».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пономарьов А.П. Етнічність та етнічна історія України: Курс лекцій. К.: Либідь, 1996.
2. Залізник Л.Л. Походження українського народу. К., 1996.
3. Турченко Ф.Г., Турченко Г.Ф. Проект «Новоросія»: 1764-2914. Ювілей на крові. Запоріжжя: ЗНУ, 2015.
4. Петров В. Походження українського народу. К., 1992.
5. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. К., 1993.

РУСЬ

- Вперше зустрічається у сирійській хроніці 6 ст.

Теорії етимології:

- ✓ Східнослов'янське плем'я (не підтверджено археологічними знахідками)
- ✓ Воїни-дружинники антів
- ✓ Ірансько-сарматське – ruksi – світлий
- ✓ Норманське: ruotsi – фінська назва скандинавів

- Русь – велика держава із центром у Києві, населення – русини. Після монгольської навали тривалий час ще використовували назву Русь для князівств, що увійшли до складу Великого князівства Литовського та територій, які захопило Королівство Польське.
- Русь, русини – у документах Великого князівства Литовського
- **Natio Ruthenica** – руська нація по відношенню до населення українських територій Речі Посполитої
- Ще у 18 ст. у джерелах – усвідомлення окремішності русин (українців та білорусів) від московитів

МОСКОВІЯ → РУСЬ → РОСІЯ

- Причини – політичні, обґрунтування претензій на домінуючі позиції та підпорядкування територій Русі, надання авторитету через давність державницької традиції та політичної й культурної спадщини Русі
- Розпочато у 14-15 ст.
- Сприяла підтримка та опора на московську православну церкву
- **!** **Russia** - написання поширене у Європі, **Rossia** – у візантійських церковних документах

ЦЕРКОВНА СФЕРА: ЗМІСТОВНЕ НАПОВНЕННЯ «РУСЬ» – ЗМІЩЕННЯ АКЦЕНТІВ З ДЕРЖАВНО- ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ДО РЕЛІГІЙНОГО

- 1299 р. – під тиском ординців митрополит Київський та вся Русі переносить резиденцію до Володимира –на-Клязмі
- 1303 р. – утворення Галицько-Волинської митрополії, у Константинополі за античною традицією розрізняють: Київську та Галицько-*Мікра Росія* – давнє ядро Русі, де утверджується православ'я та поширюється далі на північ; *Мегале Росія* – території, на яких поширилося православ'я у подальшому – Московія, Новгородщина.

- 1448 р. – поділ православної церкви:

Митрополит Київський та
всія Русі

Митрополит Московський та
всія Русі

- 1589 р. – Московський патріархат

ПОЛІТИЧНА СФЕРА

- 1328 р. – московський князь Іван Калита (1325-1340) – за допомогу приборкання незадоволення Твері, Пскова, Смоленська від хана Узбека отримав титул князя із додатком «всія Русі»
- 1492 р. – Іван III (1462-1505) – від Золотої Орди титул Государ та самодержець всея Русі – однак у широкий вжиток не увійшла назва Рус для означення Московії – як у самій державі, так і європейських
- Від середини 16 ст. – в Московії в політичній та церковній сферах вживають назва Росія
- 1655 р. – цар Олексій Михайлович – у титулі – «всея Великая, Малая и Белая Руси самодержец»
- 1721 р.- Петро I указ – держава «Російська імперія»
- К. 18 ст. - Катерина II заборонила використання назви «московитяне» та запровадила «русские»

УКРАЇНА

Перші згадки у джерелах

- 1187 р. – Іпатіївський список «Повісті минулих літ (14 ст.) – в описі смерті переяславського князі Володимира Глібовича
- 1189 р. – «ПМЛ» – Україна Галицька

ЕТИМОЛОГІЯ - ????

- ✓ окраїна – найвіддаленіша від центру територія, «у края» - погранична територія
- ✓ «край» - рідна земля
- ✓ «украяти» – відрізати, земля «україяна» (відрізана- відокремлена) від цілого – тобто виокремлена територія племені, згодом князівства.

До 16 ст. - поняття Україна також означало «окреме князівство».

У давніх слов'янських мовах та діалектах – чітко розрізняються – «окрай» , «окраїна» - порубіжна територія та «україна» - визначена територія князівства.

Друга половина 14 ст. – литовська Україна, польська Україна

За часів козаччини – козацька Україна

МАЛОРОСІЯ

- «Малої Русі» - в XIV-XV ст. Галицька та Київська митрополії, ця назва відрізняла Київську митрополію від Московської митрополії та патріархату
- Від середини XVII ст. - поняття “Малої Русі” почали застосовувати й у політичній площині – щодо Гетьманщини.
- Від 1654 р. – у титулах московських царів “Всея Великія і Маля Русі”.
- Після Андрусівського перемир’я (1667 р.) - назва “Мала Русь” трансформувалась у “Малоросію” - Лівобережна Україна під владою Московії.
- XVIII ст. - термін “Малоросія” це офіційна назва українських земель
- 1764–1781 та у 1796–1802 - Малоросійська губернія, а в 1802–1856 – Малоросійське генерал-губернаторство.
- У XIX ст. Російська імперія – відмовляється і від назви «Малоросія». Згодом назва набуває негативного відтінку
- <https://localhistory.org.ua/rubrics/word/shcho-take-malorosiia-ta-novorosiia/>
- <http://likbez.org.ua/ua/ukraine-and-little-russia-are-one-and-the-same.html>

ЮГО-ЗАПАДНЫЙ КРАЙ

- У публічній сфері Російської імперії узагальнена назва 1832—1914 Київської, Подільської та Волинської губерній. Офіційна назва — Київське генерал-губернаторство.

НОВОРОСІЯ

- імперська назва Південної України.
- 1764 р. -1783 рр. — утворено Новоросійську губернію, адміністративний центр місто Кременчук.
- 1796-1802- Новоросійська губернія з адміністративним центром у місті Катеринослав